

## تحلیل محتوای کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی از منظر توجه به عناصر زیست

### محیطی

سیروس محمودی<sup>۱\*</sup>

[Mahmoudi.s@pnu.ac.ir](mailto:Mahmoudi.s@pnu.ac.ir)

محمود شرفی<sup>۱</sup>

پریسا زارع<sup>۱</sup>

تاریخ پذیرش: ۹۷/۶/۷

تاریخ دریافت: ۹۶/۷/۴

#### چکیده

زمینه و هدف: نگاه جهانی به عناصر زیست محیطی در جهان، وضعیت مخاطره- آمیزی را نشان می‌دهد. از جمله خطرات جدی قرن ۲۱، مسایل مختلف زیست محیطی نظیر تخریب جنگل‌ها و فضای سبز، گرم شدن کره زمین، مصرف سرسام‌آور انرژی و موادغذایی، تحلیل لایه ازن، کاهش منابع طبیعی، خشکسالی، رشد فزاینده جمعیت، از دست رفتن تنوع زیستی، و انواع آلودگی‌ها است. یکی از راه‌های کاهش این مشکلات، آموزش مفاهیم زیست محیطی در دوران کودکی و استفاده از ادبیات کودکان می‌باشد. از این رو، هدف اصلی این پژوهش بررسی و ارزیابی میزان توجه به عناصر زیست محیطی در کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی است.

روش بررسی: روش پژوهش توصیفی و از نوع تحلیل محتوا است. جامعه آماری شامل کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی بوده است که با توجه به ماهیت موضوع، نمونه‌گیری انجام نشده و همه جامعه آماری بررسی شده است. ابزار جمع آوری اطلاعات، سیاهه تحلیل محتوای محقق ساخته بوده که با قضاوت متخصصان ساخته شده است و داده‌های حاصل با استفاده از شاخص‌های آمار توصیفی مورد بررسی قرار گرفت.

یافته‌ها: نتایج پژوهش نشان داد که در کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی، بیشترین توجه به عناصر «مکان‌های طبیعی و حیات وحش» با ۴۳/۳ درصد، «درخت کاری، فضای سبز و حفظ جنگل‌ها» با ۲۴/۷ درصد موارد است و کمترین فراوانی مربوط به عناصر «تنوع زیستی»، «افزایش جمعیت»، «منابع طبیعی»، «مصرف بهینه»، «تعاریف زیست محیطی»، «زباله»، «معضلات و تهدیدات زیست» و «آلودگی‌های زیست محیطی» است.

بحث و نتیجه‌گیری: مفاهیم و آموزه‌های زیست محیطی در کتب فارسی دوره ابتدایی جایگاه درخور و شایسته‌ای ندارد. با توجه به مشکلات محیط زیستی در کشور، مؤلفه‌های محیط زیست باید در کتاب‌های فارسی و سایر کتاب‌های مربوط به کودکان بروز و ظهور بیشتری داشته باشد.

واژه‌های کلیدی: آموزش محیط زیست، تحلیل محتوا، دوره ابتدایی، کتاب‌های فارسی.

## **Content analysis of elementary Persian books from the perspective of attention to environmental elements**

**Sirous Mahmoudi** <sup>1\*</sup>

[mahmodi.s@pnu.ac.ir](mailto:mahmodi.s@pnu.ac.ir)

**Mahmoud Sharafi**<sup>1</sup>

**Parisa Zare**<sup>1</sup>

Admission Date: August 29, 2018

Date Received: September 26, 2017

### **Abstract**

**Background and Objective:** The global view of the environmental elements shows the dangerous situation in the world. Among the serious dangers of the 21st century are various environmental issues such as the destruction of forests and green spaces, global warming, the rapid consumption of energy and food, the depletion of the ozone layer, the reduction of natural resources, drought, the increasing population growth, and the loss of diversity. Biological, and all types of pollution. One of the ways to reduce these problems is teaching environmental concepts in childhood and using children's literature. Therefore, the main goal of this research is to investigate and evaluate the level of attention to environmental elements in Persian books of the elementary school.

**Material and Methodology:** The research method is descriptive of type of content analysis. The statistical population includes the books of Persian from the first to the sixth grade, which investigated totally without any sampling. A researcher-made content analysis inventory which was compiled by expert judgments.

**Findings:** The results of the research showed that in the Persian books of the elementary period, the most attention is paid to the elements of "natural places and wildlife" with 43.3%, "tree work, green space and forest preservation" with 24.7% of cases. The lowest frequency is related to the elements "biodiversity", "population growth", "natural resources", "optimal consumption", "environmental definitions", "garbage", "biological problems and threats" and "environmental pollution".

**Discussion and Conclusion:** Environmental concepts and teachings do not have a proper place in Persian books of the elementary school. Considering the environmental problems in the country, environmental components should be more prominent in Persian books and other books related to children.

**Key words:** Environmental education, content analysis, elementary school, Persian books.

---

1- Assistant Professor of Educational science, Payame Noor University, Department of Educational Sciences, Tehran, Iran. \*(Corresponding Author)

## مقدمه

امروزه فاجعه‌های زیست محیطی علاوه بر آنکه آرامش و امنیت را از زندگی انسان ربوده‌است، موجودیت بشر را نیز تهدید می‌کند. به همین دلیل در محافل علمی و فرهنگی بحث زیست محیطی از جدی‌ترین مسایل به شمار می‌آید (۱). پژوهشگران تلاش می‌کنند تا عوامل مؤثر بر گرایش انسان در حفظ محیط زیست را شناسایی کنند، زیرا با شناخت این عوامل می‌توان به ارائه راه‌حلهایی برای تغییر رفتار مخرب و تشویق رفتارهای مثبت محیطی پرداخت (۲). استفاده بی‌رویه از انرژی در منازل، استفاده از انواع تولیدات یک بار مصرف، استفاده از وسایل نقلیه شخصی، استفاده از انواع آفت‌کش‌ها، دفع مواد زاید به روش غیربهداشتی، جمع‌آوری نامناسب و تفکیک نکردن زباله‌ها به منظور بازیافت و بسیاری از رفتارهای مخرب زیست محیطی دیگر، همگی نیاز به اتخاذ رفتار مثبت محیطی دارند (۳).

کنفرانس سازمان ملل متحد با عنوان محیط زیست انسانی و توسعه در سال ۱۹۷۲ در سوئد، اولین تلاش جمعی ۱۱۳ کشور جهان برای تأکید بر نقش آموزش و آگاه کردن مردم نسبت به مسائل زیست محیطی بود. پس از آن برگزاری اولین کارگاه بین‌المللی آموزش محیط زیست در سال ۱۹۷۵ در بلگراد یوگسلاوی برای تدوین اصول و خطوط برنامه‌ی جهانی آموزش محیط زیست و شکل‌گیری کنوانسیون بین‌المللی آموزش محیط زیست در سال ۱۹۷۷ در گرجستان، به عنوان اقدامات مکمل در صدد این بوده است تا کشورهای جهان را به انجام برنامه‌های آموزشی برای مخاطبین اجتماعی خود متعهد نماید (۴). یونسکو در سال ۱۹۶۸ همایشی درباره زیست سپهر برگزار نمود، یونسکو در این همایش خواهان افزایش و گسترش مطالب درسی لازم برای مطالعه محیط زیست در تمامی سطوح آموزشی، ترویج آموزش‌های فنی و همچنین جلب توجه مردم جهان به مشکلات زیست محیطی شد (۵). در سال ۱۹۹۲، پس از برگزاری کنفرانس «محیط زیست و توسعه» در برزیل و تدوین دستور کار ۲۱، بر ضرورت ایجاد و تداوم یک نهضت آموزشی با هدف تغییر رفتار و اصلاح بینش عمومی نسبت به محیط زیست، به عنوان مقدمه عمل برای دستیابی به توسعه پایدار تأکید شد. در حال حاضر نیز

از سوی سران کشورها به مجمع عمومی سازمان ملل توصیه شده است تا با سوق دادن آموزش‌های زیست‌محیطی به سوی ترویج اندیشه توسعه پایدار، زمینه‌های لازم برای تحقق این مهم فراهم گردد (۶).

در جهان امروز محیط زیست به یک بحث بسیار استراتژیک و مرتبط با تمام حوزه‌های فکری بدل شده است (۷) توسعه دانش و آگاهی در زمینه محیط زیست به منظور ایجاد سواد زیست محیطی و توسعه مسئولیت‌پذیری و تعهد در قبال آن به عنوان یکی از مؤلفه‌های رفتار شهروندی ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. در واقع حوزه حساس و گسترده محیط زیست بستر حیات و مشکلات بوجود آمده در آن، مهمترین چالش انسان معاصر است (۸). امروزه پژوهشگران بر این باورند که افزایش آگاهی عمومی زیست محیطی می‌تواند مسایل و مشکلات زیست محیطی را کاهش دهد و منجر به رفتارهای مسؤله‌دار در برابر محیط زیست شود (۹). یک رفتار مخرب زیست محیطی در مکان و زمانی معین می‌تواند تأثیرات ناخواسته فراوانی در سایر زمان‌ها و مکان‌ها داشته باشد و صدمات جبران‌ناپذیری بر اکوسیستم‌های آینده و بر زندگی نسل‌های آینده وارد آورد. در چنین شرایطی دستیابی به توسعه پایدار ناممکن به نظر می‌رسد چرا که رابطه بین محیط‌زیست و توسعه پایدار رابطه‌ای دوسویه است (۱۰). مطالعات نشان داده است که بحران‌های زیست محیطی در ایران نیز به عنوان یکی از شدیدترین بحران‌های زیست‌محیطی در جهان شناخته شده است (۱۱). این مسأله حاکی از آن است که آموزش محیط زیست در کشور ما با کاستی‌های قابل توجهی روبرو است؛ برای کاهش این مشکلات، توجه به تربیت زیست محیطی در دوران کودکی از ضروریات اساسی است. در واقع بهترین شیوه نهادینه کردن عادت‌های مثبت، آموزش آن از دوران کودکی است. حفاظت از محیط زیست هم، عادت‌ی است که باید از دوران کودکی آموخته شود، تا به باور ذهنی تبدیل شود (۱۲). به عبارتی دیگر، اساس شکل‌گیری و رشد احساس مسئولیت محیطی در کودکان به دوره ابتدایی و تعلیمات مدرسه‌ای بر می‌گردد، یعنی بچه‌ها با مطالعه و آموزش مسائل



## جدول ۱- فراوانی عناصر زیست محیطی در کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی

Table1. Abundance of environmental elements in Persian books of elementary school

مجموع	ششم	پنجم	چهارم	سوم	دوم	اول	کتاب‌ها عناصر زیست محیطی
۴۵	۰	۱	۰	۴۴	۰	۰	آلودگی‌های زیست محیطی
۶	۰	۰	۴	۰	۲	۰	معضلات و تهدیدات زیست محیطی
۱۹۵	۱۳	۳۳	۱۰	۵۳	۳۶	۵۰	اهمیت درخت‌کاری و فضای سبز و حفظ جنگل‌ها
۲	۰	۰	۰	۰	۱	۱	مصرف بهینه (انرژی، آب و مواد غذایی)
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	تنوع زیستی و لزوم حفاظت از گونه‌های در حال انقراض
۳	۰	۰	۰	۲	۰	۱	زباله (جمع‌آوری بهداشتی و بازیافت زباله)
۵۲	۲	۳	۰	۶	۳۱	۱۰	رعایت حقوق حیوانات
۱۴۲	۳	۲	۰	۵۴	۵۶	۲۷	بهداشت و سلامت
۱	۱	۰	۰	۰	۰	۰	منابع طبیعی
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	افزایش جمعیت
۳۴۲	۴۰	۵۰	۶۳	۴۳	۴۱	۱۰۵	مکان‌های طبیعی و حیات وحش
۲	۰	۰	۲	۰	۰	۰	تعاریف زیست محیطی
۷۹۰	۵۹	۸۹	۷۹	۲۰۲	۱۶۷	۱۹۴	مجموع

تحلیل محتوای کتاب فارسی اول ابتدایی:

همان گونه که اطلاعات جدول نشان می‌دهد که مجموع فراوانی عناصر زیست محیطی تحلیل شده در کتاب فارسی اول ابتدایی، ۱۹۴ مورد است که به ترتیب بیشترین فراوانی مربوط به عناصر «مکان‌های طبیعی و حیات وحش» با ۵۴ درصد و «اهمیت درخت‌کاری، فضای سبز و حفظ جنگل» با ۲۵/۸ درصد موارد است. عناصر "مصرف بهینه (انرژی، آب و مواد غذایی)" و زباله (جمع‌آوری بهداشتی و بازیافت زباله) هر کدام با یک فراوانی در زمره کمترین عناصر زیست محیطی تحلیل شده در کتاب فارسی اول ابتدایی قرار دارند و به عناصر "آلودگی‌های زیست محیطی"، "معضلات و تهدیدات زیست محیطی"، "تنوع زیستی"، "منابع طبیعی"، "افزایش جمعیت" و "تعاریف زیست محیطی" نیز اشاره‌ای نشده است.

تحلیل محتوای کتاب فارسی سوم ابتدایی:

مجموع عناصر زیست محیطی تحلیل شده در کتاب فارسی سوم ابتدایی ۲۰۲ مورد می‌باشد که به ترتیب بیشترین فراوانی مربوط به عناصر "بهداشت و سلامت" با ۲۶/۷ درصد موارد و "درخت‌کاری، فضای سبز و حفظ جنگل‌ها" با ۲۶/۲ درصد موارد

تحلیل محتوای کتاب فارسی دوم ابتدایی:

اطلاعات جدول نشان می‌دهد که مجموع فراوانی عناصر زیست محیطی تحلیل شده در کتاب فارسی دوم ابتدایی، ۱۶۷ مورد

"افزایش جمعیت" و "تعاریف زیست محیطی" اشاره‌ای نشده است.

در مجموع در کتاب‌های فارسی دوره ابتدایی، بیشترین توجه به عناصر «مکان‌های طبیعی و حیات وحش» با ۴۳/۳ درصد، «درخت کاری، فضای سبز و حفظ جنگل‌ها» با ۲۴/۷ درصد موارد است و کمترین فراوانی مربوط به عناصر «تنوع زیستی»، «افزایش جمعیت»، «منابع طبیعی»، «مصرف بهینه»، تعاریف زیست محیطی، زباله، معضلات و تهدیدات زیست و آلودگی‌های زیست محیطی است. نتایج حاصله از این پژوهش نشان می‌دهد که مفاهیم و آموزه‌های زیست محیطی در کتب فارسی دوره ابتدایی جایگاه درخور و شایسته‌ای ندارد.

### بحث و نتیجه گیری

بی شک، یکی از اساسی‌ترین مشکلات بشر معاصر، بحران‌های زیست محیطی است. از آنجایی که بسیاری از دگرگونی‌های ناخوشایند طبیعت، ناشی از رفتارهای غلط انسان‌ها است، بهترین راه مقابله با این دگرگونی‌ها، آگاه و حساس کردن مردم و بویژه کودکان و نوجوانان نسبت به مسائل محیط زیست برای تغییر رفتارهای مخرب‌شان می‌باشد. شاید تغییر رفتار بزرگسالان کار مشکلی باشد، اما کودکان و نوجوانان که شخصیت آنها در حال شکل‌گیری و نقش‌پذیری است، آسانتر و در عین حال مهم‌تر است. آنها به دلیل تأثیرگذاری بر جامعه امروز و نقشی که در آینده به عهده دارند، می‌توانند مهم‌ترین عامل تغییر باشند. از این منظر، آموزش محیط زیست به عنوان یکی از حوزه‌های مهم آموزشی و پرورشی، که به ویژه در سال‌های اخیر با توجه به سرعت فزاینده تخریب محیط زیست، به عنوان یک قلمرو آموزشی مورد توجه قرار گرفته است، باید از حضور و بروز بیشتری در کتاب‌های فارسی و ادبیات کودکان داشته باشد. تأکید بر گنجاندن مفاهیم زیست محیطی در قالب کتاب‌های ادبیات کودک به دلیل نقش ویژه‌ای است که کتب مذکور در رشد همه جانبه کودکان و نوجوانان به عهده دارند. از این رو ضروری است که نویسندگان و تصویرگران ادبیات کودکان در تدوین و طراحی کتاب‌های ادبیات کودک، توجه بیشتری به مفاهیم و معضلات زیست محیطی داشته باشند.

و آلودگی‌های زیست محیطی" با ۲۱/۸ درصد موارد و مکان‌های طبیعی و حیات وحش با ۲۱/۳ درصد می‌باشد و به عناصر "معضلات و تهدیدات زیست محیطی"، "مصرف بهینه"، "تنوع زیستی"، "منابع طبیعی"، "افزایش جمعیت" و "تعاریف زیست محیطی" اشاره‌ای نشده است.

تحلیل محتوای کتاب فارسی چهارم ابتدایی:

مجموع عناصر زیست محیطی تحلیل شده در کتاب فارسی چهارم ابتدایی، ۷۹ مورد بوده است که به ترتیب بیشترین فراوانی مربوط به عناصر "مکان‌های طبیعی و حیات وحش" با ۷۹/۷ درصد موارد و "درخت کاری، فضای سبز و حفظ جنگل‌ها" با ۱۲/۷ درصد موارد و "معضلات و تهدیدات زیست محیطی" با ۵ درصد موارد و "تعاریف زیست محیطی" با ۲/۵ درصد موارد می‌باشد و به عناصر "آلودگی‌های زیست محیطی"، "مصرف بهینه"، "تنوع زیستی"، "زباله"، "رعایت حقوق حیوانات"، "بهداشت و سلامت"، "منابع طبیعی" و "افزایش جمعیت" اشاره‌ای نشده است.

تحلیل محتوای کتاب فارسی پنجم ابتدایی:

مجموع عناصر زیست محیطی تحلیل شده در کتاب فارسی پنجم ابتدایی، ۸۹ مورد است که بیشترین فراوانی به ترتیب مربوط به عناصر "مکان‌های طبیعی و حیات وحش" با ۵۶ درصد موارد و "درخت کاری، فضای سبز و حفظ جنگل‌ها" با ۳۷ درصد موارد و "رعایت حقوق حیوانات" با ۳/۴ درصد موارد می‌باشد و به عناصر "معضلات و تهدیدات زیست محیطی"، "مصرف بهینه"، "تنوع زیستی"، "زباله"، "بهداشت و سلامت"، "منابع طبیعی" و "افزایش جمعیت" و "تعاریف زیست محیطی" اشاره‌ای نشده است.

تحلیل محتوای کتاب فارسی ششم ابتدایی:

مجموع عناصر زیست محیطی تحلیل شده در کتاب فارسی ششم ابتدایی، ۵۹ مورد است که بیشترین فراوانی مربوط به عناصر "مکان‌های طبیعی و حیات وحش" با ۶۸ درصد موارد و "درخت-کاری، فضای سبز و حفظ جنگل‌ها" با ۲۲ درصد موارد می‌باشد و به عناصر "آلودگی‌های زیست محیطی"، "معضلات و تهدیدات زیست محیطی"، "مصرف بهینه"، "تنوع زیستی"، "زباله"

مؤلفه مصرف بهینه در ادبیات کودکان جایگاه برجسته‌تری داشته باشد

۷. تنوع زیستی نقش اساسی در سلامت اکوسیستم‌ها

دارد از این رو ضروری است که با توجه به نیازهای محلی و منطقه‌ای، گونه‌های در حال انقراض در قالب قصه و داستان معرفی شوند و بر ضرورت حفظ این گونه‌های ارزشمند تأکید شود..

۸. در کشور ما عادت‌های تغذیه ای ناسالم همچون

مصرف بی‌رویه نمک، نوشابه، تنقلات شور و فست فودها و مصرف بسیار کم لبنیات و میوه و سبزیجات و همچنین کم‌حرکی سبب ایجاد مشکلات زیادی در عرصه بهداشت و سلامت جامعه شده است، از این رو ضروری است که این موارد در محتوای ادبیات کودکان گنجانده شوند و نویسندگان ادبیات کودک، توجه ویژه‌ای به این مسایل داشته باشند.

۹. با توجه به تأکید دین مقدس اسلام بر رعایت حقوق

حیوانات، ضرورت دارد که در ادبیات کودکان به این مهم پرداخته شود.

**تشکر و قدردانی:** از کلیه اساتیدی که به پژوهشگران در تهیه

چک‌لیست تحلیل محتوا یاری رسانده‌اند، تشکر به عمل می‌آید.

## References

1. Velaii, E., 2008, Islam and environment, QOM: Andisheh.
2. Palmer, J., 2010, Environmental education in the 21st century, Tehran: Samt
3. Baro, Cristofer (2013). Principles and Methods of Environmental Management, Translated by Mehrdad Androdi, Tehran: Kongreh.
4. Baiat, Tahereh & Ahmadi, Parvin (2012). The Position of Environmental Ethics in Iranian Elementary School Curriculum, Journal of Research in Curriculum, 10(2), 51-62.

نتایج حاصله از این پژوهش مؤید توجه ناکافی کتب فارسی دوره ابتدایی به مؤلفه‌های محیط زیست می‌باشد. در پایان با ملاحظه یافته‌ها و نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر، پیشنهادهایی از سوی پژوهشگر جهت استفاده نویسندگان و طراحان کتاب‌های فارسی ارائه می‌شود.

۱. ضرورت دارد که نویسندگان و طراحان کتاب‌های

فارسی، به مقوله آلودگی آب نهرها، رودخانه‌ها و مناطق ساحلی و سایر مکان‌های طبیعی توجه ویژه داشته باشند و در این زمینه فرهنگ‌سازی مناسب صورت بگیرد.

۲. راهکارهای بهداشتی برای مقابله با شرایط نامناسب

زیست محیطی (آلودگی شدید هوا، وارونگی هوا و ریزگردها) در قالب قصه و داستان به کودکان آموزش داده شود.

۳. بازیافت زباله و جمع‌آوری بهداشتی زباله در برنامه

نویسندگان ادبیات کودکان قرار بگیرد و مضرات ریختن زباله به کانال‌های آب، خیابان و مکان‌های طبیعی در قالب، داستان یا نمایشنامه به کودکان آموزش داده شود

۴. با توجه به وجود برخی معضلات زیست محیطی

همچون سیل، زلزله، لازم است خطرات زیست محیطی این معضلات در کتاب‌های ادبیات کودک بررسی شود.

۵. با توجه به تخریب گسترده جنگل‌ها در ایران لازم

است که مطالب مناسب در زمینه حفاظت از درختان و فضای سبز و جنگل‌ها، طراحی و در متون ادبیات کودک گنجانده شوند.

۶. برآوردهای فائو نشان می‌دهد هر سال ۳۵ میلیون تن

غذا در ایران دور ریخته می‌شود. علاوه بر آن ایران در زمینه مصرف انرژی، بیشترین اسراف انرژی را دارد و میانگین مصرف انرژی در ایران ۳/۵ برابر میانگین جهانی است. این اعداد و ارقام نشان می‌دهد که باید

- Research in Geographical and Environmental Education, 13 (3), 264-268.
10. Benson, Jan (2003). Environmental Ethics, Translated by Vahabzadeh, Mashhad: Jahad Daneshgahi.
  11. World Bank, 2011, World Development Indicators UNDP, Human Development Report.
  12. Bier Hoff, H. W, 2002, Just World, Social Responsibility and Helping Behavior. In M. Ross
  13. Kripindorf, Clus (2015). Content Analysis, translated by naiebi, Tehran: nai.
  14. Biabangard, Esmail (2005). Research Methods in Psychology and Educational Sciences, Tehran: Dauran.
  15. Gall, Merdit & Borg, Walter (2005). Quantitative and Qualitative Research Methods in Educational Sciences and Psychology, translated by nasr, Tehran: Samt
  16. Holesti, L. R. (1995). Content Analysis in Social Sciences and Humanities, translated by Salarzadeh.
  5. Bartosh, O., 2003, Environmental education Improving student achievement. Unpublished master's Thesis, Evergreen State College Olympia, WA, USA
  6. Barr, S., 2003.. Strategies for Sustainability: Citizens and Responsible Environmental Behaviour, Area, Vol. 35, No. 3, PP. 227-240
  7. Cavas, B., Cavas, P., Tekkaya, C., Cakiroglu, J Kesercioglu, T., 2009, Turkish students' views on & environmental challenges with respect to gender: an analysis of ROSE data. Science Education International, 20(1, 2), 69-78.
  8. UNESCO, 2009, Belem Framework for Action: Sixth International Conference on Adult Education in Brazil, Use The Power and Capacity of Adult Education and Learning for Dynamic Future, Interpret Department of Education of UNESCO National Commission of Iran
  9. Buchcic, E., & Grodzinka-Jurczak, M., 2004, Environmental Education in Polish Primary Schols. International